

EU:s regler förstör handeln på Internet

| av Nicklas Lundblad

Näringslivet försöker spela efter reglerna när det gäller Internet och e-handeln. Problemet är bara att reglerna är oförståeliga, osammanhängande och ser olika ut i olika länder. Det påminner mindre om ett spel än om en lottdragning, och dessutom en där ingen vet vilka lotter som ger vinst.

ENLIGT EN POPULÄR MYT har EU länge visat respekt för Internet och de framväxande tekniska och sociala fenomen som följer i nätets kölvatten, väl medvetet om att det här rör sig om en teknisk utveckling som är långt ifrån sin mognadsfas.

Men en närmare analys av läget på lagstiftningsfronten ger en helt annan bild. Under de senaste fem åren har EU malt ur sig en mångfald lagar och direktiv om Internet, e-handel, elektroniska signaturer, elektronisk kommunikation och en mängd andra områden – som den personliga integriteten och upphovsrätten – som direkt påverkar framväxten av den nya tekniken.

Den som bemödar sig om att granska sakernas läge litet närmare slås också av den låga kvaliteten på den lagstiftning som unionen producerat på området. Ofta rör det sig om otydliga, okunniga och allmänt hållna lagar som inför obetydliga och illa genomtänkta regler på ett mycket bristfälligt definierat område.

Det kan låta hårt, men det är faktiskt sant. Vad sägs till exempel om den informationsplikt som blivit unionens signum i den här typen av lagstiftning? I 11 § i Lag (2002:562) om elektronisk handel och andra informationssamhällets tjänster, kan vi läsa följande:

”11 § En tjänsteleverantör skall på ett klart och otvetydigt sätt innan en tjänstemottagare gör en beställning informera denne om följande:

1. hjälpmedlen enligt 10 § och de tekniska steg som måste vidtas för att ingå avtal,
2. vilka språk avtal kan ingås på,
3. om avtal arkiveras och om de hålls tillgängliga för tjänstemottagare, samt
4. de yrkesetiska regler eller liknande som tjänsteleverantören har åtagit sig att följa och sättet att få tillgång till dem på elektronisk väg.”

Förutom att det är oklart vad som menas med en tjänsteleverantör av informations-samhällets tjänster (de som skriver dessa lagar känner inte ett behov av att uttrycka sig på ett ”klart och otvetydigt sätt” direkt), är det också svårt att förstå varför det var nödvändigt att ställa dessa krav i en lag.

KOMISKT OKLAR PUL

Ett annat exempel som kommit att bli närmast emblematiskt för lagstiftarens oförmåga att förstå den nya tekniken är personuppgiftslagen. Än idag är det osäkert om någon har enkla och klara tolkningar av denna lag som kan läggas till grund för goda beslut i näringslivet. PUL

har närmast blivit ett skämt, ett komiskt inslag och en ständig huvudvärk för de jurister som tvingas städa upp efter den yvige europeiske lagstiftaren.

Ett möjligt argument är att samme lagstiftare velat skapa förtroende för den nya onlinemarknaden genom att skapa lagar som visar att Internet faktiskt inte är en laglös domän, ett digitalt vilda västern, men i själva verket lyckas man förmodligen göra precis motsatt sak:

genom att reglera på denna detaljnivå skapar lagstiftaren osäkerhet för de näringsidkare som vill verka på Internet, och dessutom ger han intrycket att det faktiskt rör sig om en så osäker marknad att den är i behov av omfattande detaljreglering för att alls kunna fungera.

Ett annat argument för att dessa lagar skulle skapa nytta är att de ger gemensamma ramar för den inre marknaden. Den ambitionen är mycket god, och det är synd att den förblir just en ambition. Europeiska företag måste fortfarande gå igenom en mängd lagar för att vara verksamma på den inre marknaden, eftersom de olika direktiven införs enligt olika principer i medlemsländerna.

Ett enkelt exempel är regeln om samtycke i personuppgiftslagen. Enligt svensk rätt krävs "uttryckligt samtycke" för insamling av känsliga personuppgifter. Mina kollegor i Storbritannien konstaterade nyligen att motsvarande regel saknas där. Den brittiske lagstiftaren tyckte nämligen att "uttryckligt samtycke" var nonsens: hur kunde det röra sig om samtycke om det inte var uttryckligt? Den brittiske lagstiftaren strök således "uttryckligt". Vad gäller nu för ett företag som är verksamt i både Storbritannien och Sverige, och som vill lagra uppgifter om de anställdas hälsoundersökningar till exempel? Uttryckligt samtycke? Samtycke? Och vad är skillnaden? Tolkningssvårigheterna blir inte mindre av att de olika överläggningarna måste jämkas även på andra punkter.

NONSENS OM E-SIGNATURER

Ofta är de lagar som skapats genom direktiv från EU på detta sätt också helt verkningslösa. Det finns ett intressant exempel som är tydligare än de andra, och det är det direktiv om elektroniska signaturer som under pompa och ståt infördes i svensk rätt. Enligt den stolte lagstiftaren hade man nu jämnat vägen för informationssamhället genom att göra det möjligt att kommunicera elektroniskt med bindande avsikter och utfästelser, i och med att det gick att signera dokument elektroniskt.

De någotsånär rättsligt bevandrade kunde emellertid redan då konstatera att det var nonsens. Sverige har fri bevisprövning, och om någon vill göra gällande att

ett digitalt avtal gäller är det bara att försöka göra det sannolikt i rätten. Elektroniska signaturer fungerade därmed utmärkt i Sverige redan innan lagen trädde i kraft, och det kunde mycket väl ha uppstått en rättspraxis som visade vilka beviskrav som behövdes.

Dessutom var det stora hindret mot att övergå till elektroniska dokument, avtal och tjänster inte i första rummet att det var svårt att signera elektroniskt i näringslivet, utan snarare den mängd lagar och förordningar som på ett eller annat sätt krävde att papper och penna skulle användas vid avtalslut och andra rättshandlingar – och denna jättelika härva av föråldrade lagar påverkades praktiskt inte alls av lagen om elektroniska signaturer. (En nyligen publicerad, högtintressant utredning har

konstaterat i den största genomgången av sitt slag av det svenska rättssystemet att det rör sig om mer än 2000 olika författningsställen som behöver undersökas och eventuellt ändras. (Se Ds 2003:29 Om formkrav (tentativ titel)).

Som om det inte räckte handlar lagen faktiskt om kvalificerade elektroniska signaturer och inte elektroniska signaturer i allmänhet. En pikant detalj i sammanhanget är att det faktiskt än idag inte finns några sådana signaturer i Sverige – åtminstone är det ingen som uppfyllt lagkravet att registrera sig hos PTS för utgivande av sådana certifikat och därtill kopplade signaturer.

Summa summarum: lagen behövdes inte, riktade sig mot fel problem och dess orimligt komplicerade krav ledde till att vi än idag inte har några signaturer av den typ som lagen gäller för – det är närmast obegripligt att den här typen av inkompetens kan ådagaläggas på, vad som ändå skall vara, europeisk expertnivå.

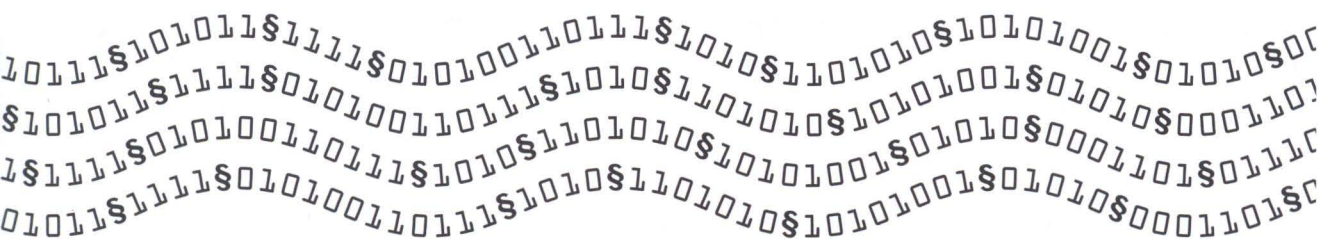
KÄRRAN FRAMFÖR HÄSTEN

Varför har det blivit såhär? Varför produceras meningslösa lagar om illa avgränsade områden på löpande band när det gäller Internet?

En förklaring skulle kunna vara att den politiska klassen i EU mäter sin egen insats genom att peka på mängden direktiv, snarare än deras effekt och nytta.

Det finns mer än en elak insinuation bakom denna misstanke. Även en ganska tekniskt naiv politisk agent

"Hela den luftlagstiftning
som EU producerar
utkräver ett högt pris."

inser troligen att Internet inte är en fluga, och att den tekniska utvecklingen kommer att fortsätta. Det betyder att det kommer att finnas mer e-handel om ett år, än det finns idag. Ett enkelt sätt att bygga upp ett politiskt kapital på denna insikt är att stifta lagar nu, och sedan hävda att de lagar som stiftats faktiskt är orsak till den tillväxt som kunnat dokumenteras på området.

På nyspråk kallas detta att "stimulera e-handeln" eller att "främja bredbandet". I den klassiska argumentationsanalysen kallas det post hoc ergo propter hoc, och är ett ganska enkelt felslut: att av det faktum att en sak följer på en annan sluta sig till att den första saken orsakat den andra.

Statusrapporterna från EU:s omfattande program e-Europe är utmärkta exempel på detta felslut i massiv omfattning. Unionen klappar sig själv på ryggen för att den åstadkommit hela utvecklingen från 1995 och framåt.

Det är absurt, och det märks när skillnaderna mellan orsak och verkan blir för stora. Om jag hävdar att den ekonomiska utvecklingen till dags dato är en följd av att jag började dricka kaffe 1995 vet alla att jag talar i nattmössan. Men om jag säger den säkra e-handeln och tillväxten i elektroniska banktjänster beror av det omfattande regelverk som skapats inom ramen för EU, skimrar påståendet av den trovärdighet som är politikens adelsmärke.

Skälen är flera. Dels beror det på att de flesta inte tagit sig tid att försöka förstå de många regler som producerats nere i Bryssel. Det kan då framstå som logiskt att de stora samhällsingenjörerna faktiskt bidragit till utvecklingen på ett eller annat sätt. Dels beror det på att det inte är helt lätt att identifiera orsakerna till den tekniska utvecklingen – det rör sig om ett komplext och samhällsomstörtande skeende som förnekar varje enkel förklaring. Kanske finns det till och med en viss trygghet i att tro att politiken sitter vid rodret och styr den snabba utvecklingen. Som så ofta blir vi lurade när vi vill bli lurade.

I ärlighetens namn skall inte heller uteslutas att lagarna bidragit litet till utvecklingen. Kanske främst som pedagogiska verktyg: det europeiska näringslivet satte sig in i vad elektroniska signaturer är först när det

kom ett direktiv om denna teknik – lagen fungerade därmed som en fenomenalt dyr och opraktisk informationspamflett.

KOSTSAMMA KLÅFINGRAR

Idag håller Internet på att regleras sönder av klåfingriga opportunisterna i Bryssel som i e-handeln ser en möjlighet att bygga en karriär på den enkla iakttagelsen att den tekniska utvecklingen kommer att fortsätta, och som är fast beslutna att ta åt sig en del av äran för denna utveckling.

Det kan te sig oskyldigt, men hela den luftlagstiftning som EU producerar utkräver ett högt pris: varje ny, orimlig eller oförståelig bestämmelse som riktas mot den framväxande tekniken urholkar hela rättssystemets legitimitet.

Lagstiftaren tvingar näringslivet att vänja sig vid lagstiftning som inte understöds vare sig av översyn eller skäl och som endast med svårighet kan tolkas och följas – hur kan samme lagstiftare då bibehålla den respekt som är en förutsättning

för att kunna skapa en god miljö för framväxten av ett informationssamhälle som inte lider av överflödigt reglering och meningslösa bestämmelser?

Det krävs handling. I ett första steg bör det europeiska lagstiftningsmisslyckandet på Internetområdet dokumenteras grundligt – gärna i en sameuropeisk ansträngning – och därefter bör vi ställa krav på den svenska regeringen att den arbetar för en förändring av de lagar som idag inte uppfyller grundläggande krav på nytta, enkelhet och rättslig tydlighet.

Därefter behövs en särskild, återkommande granskning från näringslivet för att se till att regleringen av den nya tekniken inte exploderar på samma sätt igen. Risken är annars betydande att vi når en punkt där mängden oförståeliga lagar får utvecklingen att stanna av.

Ingen gillar att spela spel där reglerna inte är förståeliga, ändras hela tiden och ingen bryr sig om huruvida de följs eller ej.

Nicklas Lundblad (nicklas@skriver.nu) är direktör för e-handelskammaren i Stockholms Handelskammare och doktorand i informatik vid Göteborgs universitet.

"Den politiska klassen i EU mäter sin egen insats genom att peka på mängden direktiv."